

Dějiny Židů v Benešově u Prahy, v Neveklově a Divišově.

Zpracoval

Jaroslav Polák-Rokycana, Praha.

Benešov, jedna z největších obcí náb. v Čechách, neuznala za nutná, podepsání usilovnou práci redakce tohoto sborníku, a nezaslala přes četné urgencye vyplněné dotazníky, ani nedodala pevně slíbené práce, bez nichž jsme nemohli přikročit k spolehlivému zpracování dějin této žid. obce.

Tim radostněji uvítali jsme podpory z obcí nepoměrně menších, z nichž dnešní ž. n. o. v Benešově po r. 1848 se ustavila. Jsou to blízké obce Divišov a Neveklov.

V Divišově (s. okr. vlašimský) založena byla ž. n. o. dne 1. srpna 1776; v obvodu této obce bylo r. 1893 asi 250 Židů, kdežto po posledním sčítání lidí jejich počet klesl na 128 osob. — Starostou ž. n. o. v D. byl v té době obchodník Alois Meisl, jež vystřídal Rud. Frischmann. V obci je velmi stará synagoga, rovněž i hřbitov; budova někdejší žid. náb. školy s bytem pro funkcionáře a rituální lázeň. Naposledy působil v obci rabín do r. 1893 rb. Jindřich Schwarzkopff; pak obec nemohla pro nepatrný důchod náb. daně vydržovat vlastního rabína a přidružila se k ž. n. o. Benešov u Prahy. Jen o velikých svátcích konají se ještě bohoslužby v někdejší, dosud velmi pěkné synagoze v D.

Neveklov (sídlo okr. s.) mělo silnou žid. obec již r. 1657, jak o tom svědčí listina, která je chována ve sbírce listin ž. n. o. N. Druhou nejstarší listinu z 4. března 1755 — smlouva o založení žid. hřbitova — vědčí redakce ředitelů škol Em. Verdánovi: „Předstoupili jsou před plnost auřadu dva starší Židé, totiž Adam Gerstl a Lejbl Gerstl, oba z městyse Neveklova, s vědomím všech k nim přináležejících okolních Židů. Žádost svou v poníženosti přednesli. Tak jakož jejich předkové od počestné obce kus místa pro pochování svých mrtvých těl, před mnoha lety propuštěný pod jistý plat níže postavený měli. — Kus místa podle starých zdí při hořejší straně sedm sáhů a při dolejší čtyři sáhy —. Platiti mají Židé ročně jeden zlatý rýnský a 30 krejcarů. — Pro lepší toho jistotu a obyčejným podpisem a přiložením naší městské pečeti to stvrzujeme; jenž se stalo v městyse Neveklově, leta 1755. Purkmistr a rada. L. S.“

Dle sdělení řed. šk. Verdána bylo v Neveklově r. 1836 55 a r. 1870 116 Židů. Ž. n. o. N. skládá se z těchto obcí: D. Lhota, Maršovice, Netvořice, Nahoruby, Bělce, Benice, Jabloná, Mlíkovice, Netluky, Týnec n. S., Lešany, Příbysice, Křečovice, Břežany, Tluskov, Oušnice, Vlkaniče, Krchleby, V. Újezd.

Jinou cennou informaci podal redakci díla rabín o obec N. velmi zaslužilý, Hynek Lederer, který působil v té obci od r. 1912. Marně pátral po starých listinách, ba žádný perouch není zde přes sto let starý. Nikde památky písemné po těch četných „lamdonim“ (učencích), kteří zde bývali. Nenahraditelných

škod způsobili nám v tom směru naši polští souvěrci, kteří zde v době války byli a pro tyto památky více porozumění jevíli, než naši...

A tak putovala tak mnohá listina a kniha nenahraditelné ceny do Polska. — Na děkanství je jeden svazek žid. matriky z r. 1836, avšak žid. matrika v N. je mnohem starší. Ve snaze po starých žid. písemnostech došel rabín i do zámečského archivu, kde, jak se dozvěděl, je nějaký „Judenbuch“. Byl však seredně zklamán, neboť to byla — stará kniha Mojžišova, na niž dříve Židé patrně skládali přísahy. Od nejstarší pamětnice, pí Anny Gutmannové (zemřela ve věku 101 rok), slyšel rab. L., že v N. bývala židovská škola v nynější ulici Komenského v domě bednáře Votruby; sama tam prý nechodila, ale slyšovala, že se tam Židé modlivali. „O zdejší obci žid. učinil jsem si svůj zvláštní názor, který ovšem nikomu nevnučuji (píše rab. L.): Zdejší Židé přišli sem asi z něm. krajin za války třicetileté anebo snad již dříve, jsouce honěni s místa na místo. Jména žid. rodin dávala se dle míst, odkud pocházeli, aneb dle zaměstnání; konečně dle jmen rodičů v genitivu, končíce na koncovku „es“. V nejstarších matričních záznamech nenalezl jsem ani jedno jméno, svědčící o českém bydlišti, příkl. Ú t t i z (později Votický), Vlašim, Humpolec, Ledec, Glattauer (Klatovy) a j. Také dle zaměstnání nejstarších jmen zde nebylo. Jména končící na „es“ povstala v dobách josefinských. Zato se vyskytuje z nejstarších jmen Lurie (původně Uriel); Lewitus, Lewit, Lewi; Heřman = Zwi = Hirsch — Hersch — Herschmann, též Jelinek. Zato ale bylo více jmen, které se vyskytují v jižním Německu: Herz, Engel, Frischmann, Fürth, Ansbach, Würzburger a j.“

Starostou ž. n. o. byl r. 1893 David Roubíček; od r. 1907 zastává tento úřad Vilém Kauder. Představenstvo (r. 1893): S. Lurie, Em. Engel, Josef Neumann, Josef Levitus (10 roků), David Herz, Lazar Kauder (15 roků) — všichni z Neveklova —, Leop. Wurm z Netvořic, Jakub Steiner, Menšovice, Ad. Neumann (5 roků).

Dřívější rabíni byli: Jindřich Píck (12 roků), Leopold Russ (8 let), M. Stránský (5 let). Spolek Chevra Kadiša ustavil se v N. r. 1630; synagoga pochází z r. 1657, vyhořela a byla obnovena r. 1730, po druhé pak renovována byla před 20 lety. Kromě té jsou modlitebny v Netvořicích a Maršovicích. Archiv městský a zámečský není dosud po stránce žid. listinných památek probádán. Žid. škola v N. byla zde od r. 1867 a byla r. 1897 z důvodů národních zrušena. Školní kronika a písemnosti při obci zachované datují se od r. 1828. Židovská matrika počíná se r. 1795, tedy od vydání josefinského zák. nařízení.

Hřbitov žid. zasluhoval by rovněž vědeckého probádání; jsou zde m. j. tři náhrobky, vykazující (ovšem nezřetelné) stopy letopočtu 1400—1500.

Benešov

Dr. Julius Taussig

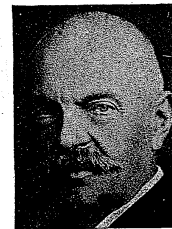
Synagoga (vnitřek)

Alois Rindler

Hřbitov (stará část)

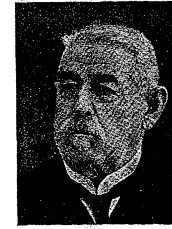
Moise Steindler

Ludvík Katz

Rb. Rudolf Blán

Moise Schönbaum

Rb. S. Königsberg

Jakob Fürth

Emilie Seinerova

Emilie OrNSTEINOVÁ